

Notitie gemeentelijke mogelijkheden tot regulering bestrijdingsmiddelen via omgevingsplan

Hulst, 31 maart 2025,

Aanleiding

Bestrijdingsmiddelen (gewasbeschermingsmiddelen en biociden) kunnen risico's opleveren voor de volksgezondheid, met name voor kwetsbare groepen zoals kinderen, ouderen en mensen met een verminderde weerstand. In toenemende mate wordt maatschappelijk aandacht gevraagd voor het terugdringen van blootstelling aan deze middelen in de leefomgeving. Gemeenten kunnen onder de Omgevingswet beleidsmatig sturen op een gezonde leefomgeving. Deze notitie verkent de juridische en beleidsmatige mogelijkheden voor de gemeente om via het omgevingsplan regels op te nemen die de blootstelling aan bestrijdingsmiddelen beperken.

1. Juridische context

De Omgevingswet (per 1 januari 2024 van kracht) biedt gemeenten de mogelijkheid om in het omgevingsplan regels op te nemen ter bescherming van de gezondheid. Artikel 4.1 van de Omgevingswet en artikel 5.1 van het Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) vormen hiervoor de grondslag. Gemeenten mogen in het omgevingsplan regels stellen over activiteiten voor zover deze nodig zijn om doelen van de wet te bereiken, waaronder het waarborgen van een gezonde en veilige fysieke leefomgeving.

Hoewel het gebruik van bestrijdingsmiddelen primair valt onder de regelgeving van het Rijk (onder meer via de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden), biedt de Omgevingswet ruimte om locatiegerichte regels op te nemen in het belang van de gezondheid.

2. Mogelijke regels in het omgevingsplan

De gemeente kan op basis van een lokale afweging in het omgevingsplan regels opnemen zoals:

- Gebiedsgerichte verbodsbepalingen of gebruiksbepalingen voor bestrijdingsmiddelen binnen een bepaalde afstand van gevoelige functies, bijvoorbeeld:
 - binnen een straal van 50 meter rond scholen, kinderdagverblijven, speelplekken en sportterreinen;
 - binnen een straal van 50-100 meter rond zorginstellingen zoals verpleeghuizen, woonzorgcomplexen en ziekenhuizen;
- Aanwijzing van 'gevoelige bestemmingen' in het omgevingsplan, waarbij aanvullende beschermingsmaatregelen van toepassing zijn voor nabijgelegen agrarisch gebruik;
- Vergunnings- of meldingsplicht voor het gebruik van bepaalde stoffen binnen aangewezen zones;
- Stimulerende maatregelen, zoals het opnemen van voorkeur voor biologische of geïntegreerde gewasbescherming (IPM) bij pachtvoorwaarden van gemeentelijke gronden.

3. Jurisprudentie en aandachtspunten

- Gemeenten mogen geen regels stellen die strijdig zijn met hogere regelgeving, zoals Europees goedgekeurde toelatingen van middelen. Een volledig verbod op bestrijdingsmiddelen in het algemeen is daarom niet toegestaan.

- Wel is het mogelijk om activiteiten aan voorwaarden te verbinden of om gebieden aan te wijzen waar bepaalde vormen van gebruik worden ontmoedigd of verboden om gezondheidsredenen, mits dit goed gemotiveerd is en onderbouwd met bijvoorbeeld een gezondheidskundige risicoanalyse (bijvoorbeeld via de GGD).
- Het is verstandig om de motiveringsplicht goed te vervullen en de proportionaliteit van maatregelen te onderbouwen. Lokale gezondheidsgegevens, geur- of driftmetingen, of advies van de GGD kunnen hierbij helpen.

4. Voorbeelden uit de praktijk

- Gemeente Nijmegen heeft in haar omgevingsvisie gezondheid als belangrijk uitgangspunt benoemd en onderzoekt zones rond gevoelige functies.
- Gemeente Amsterdam heeft op gemeentelijke gronden een verbod op het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen ingesteld.
- In Noord-Brabant zijn diverse pilotgemeenten (zoals Etten-Leur) gestart met bufferzones rond kindvoorzieningen.

5. Aanbevelingen

- Onderzoek lokaal waar (en in welke mate) sprake is van gebruik van bestrijdingsmiddelen nabij kwetsbare functies.
- Ga in overleg met GGD, agrariërs en omwonenden om draagvlak en praktische uitvoerbaarheid van maatregelen te verkennen.
- Overweeg opname van bufferzones of beperkingen in het ontwerp-omgevingsplan, gekoppeld aan het gemeentelijk gezondheidsbeleid.
- Werk aan een gemeentelijk beleidskader gezondheid en chemische stoffen als onderbouwing voor omgevingsplanregels.

Conclusie

Hoewel de ruimte voor gemeentelijke regulering van bestrijdingsmiddelen beperkt is door nationale en Europese regelgeving, biedt het omgevingsplan reële mogelijkheden om locatiegericht en gezondheidsgestuurd te sturen op het beperken van blootstelling aan deze middelen, met bijzondere aandacht voor gevoelige groepen.

Namens de fractie van D66,

Pieter de Bruijn